

Pomník Josefa Vissarionoviče Stalina na Letné

v mých vzpomínkách

Pražský Stalinův pomník byl největším pomníkem generalissima Stalina ve světě. Byl to kolos o výšce 15m, stojící na 15 m vysokém podstavci; celková výška byla tedy cca 60 m a při pohledu z Petřínské rozhledny představoval vedle chrámu sv. Víta jednu z dominant města. Tvář sovětského vůdce shlížela na Staré Město Pražské z výšiny nad předpolím Čechova mostu. Historie však přisoudila této monumentální stavbě jen krátký, desetiletý život (cca 1951-1961). Stavba byla tedy dokončena ještě za Stalinova života (1879 - 1953), v době kdy vrcholil u nás kult Stalinovy osobnosti¹. Bydleli jsme s rodiči na Letné poblíž parku, a tak jsem se stal jako školák chtě-nechtě svědkem krátké historie pomníku.

Vlastní stavbě předcházely rozsáhlé terénní úpravy v předpolí mostu Svatopluka Čecha². Při nich byly přesunuta rotunda Sv. Maří Magdaleny po kolejích asi o 50 m; její původní poloha je vyznačena ve dlažbě. Byly provedeny rozsáhlé parkové úpravy - svah pod pomníkem byl jen řídko osázen keři a připomínal ruskou step. Dodnes se zachovalo mohutné schodiště (odkud lidé ukradli bronzové mříže kanálů), podstavec s řadou kamenů přivezených z památných míst Československa (Stalinova štítu - Gerlachu, Řípu, Radhoště apod.) a sklepní místnost, kde byla při slavnostním odhalení pomníku expozice věnovaná stavbě pomníku. Byly tam mj. sádrové modely a hlášení pracovních kolektivů o splnění či překročení socialistických závazků.

Pomník měl tvar žulového kvádrů, v čele socha Stalina a po obou stranách postavy mužů i žen, dělníků, vojáků, družstevnic apod. Stalin měl pravou ruku zasunutou na prsou do kabátu; to se vykládalo dvojím způsobem: buď že stojí ve frontě na maso a chce platit, anebo že sahá po pistoli. V podstavci pomníku byl vytesán nápis „*Svému osvoboditeli československý lid*“ - který je nyní odstraněn. Zadní stěna pomníku byla hladká a byl v ní vytesán citát ze Stalinova projevu: „*Osvobozením Československa Sovětskou armádu považují boj československého lidu za národní osvobození za vítězně dokončený*“ (cituji podle paměti).

Při stavbě pomníku se použila žula i mramor. Podle mého otce (který pracoval na Ministerstvu financí) stála stavba asi tolik jako výstavba města pro 10 tisíc obyvatel.

V roce 1956 (na XX.Sjezdu KSSS) pronesl N.S.Chruščov tajný projev, kritizující „kult osobnosti“, a odstartoval tak proces „tání“ v sovětské společnosti³. Na dalším, XXI. Sjezdu se ovšem opět prosadili stalinisté (Malenkov, Kaganovič a spol.). Tehdy byl Stalinův pomník opět osvětlen v plné kráse. Na dalším XXII. sjezdu se však opět ujal vlády Chruščov a stalinisté byli odsouzeni jako tzv. „protistranická skupina“; na rozdíl od minulosti však nebyli popraveni a mohli dožít v ústraní⁴. Tehdy rozhodli naši straničtí představitelé na XII. Sjezdu KSČ o odstranění Stalinova pomníku na Letné.

Při bourání pomníku lítaly kameny až na druhý břeh Vltavy; jeden z takových žulových úlomků jsme si odnesli domů na památku. Dlouho čněl nad Prahou betonový skelet pomníku, než se ho podařilo svalit ocelovými lany. Později bylo vypsáno několik architektonických soutěží k využití místa (mělo tam být např.obří akvárium). Ale bývalý pomník odolal - asi se

¹ Svědčí o tom množství básní i výtvarných děl, z nichž některá dokonce kopírují náboženské motivy („Nanebevzetí“ J.V. Stalina)

² Podle původního projektu architekta Jana Kouly měl vzniknout v prodloužení mostu hluboký průkop, který by vyvedl dopravu na úroveň Letenské pláně

³ Pojem „tání“ zavedl Ilja Erenburg. Na přímý pokyn Chruščova bylo tehdy povoleno vydání Pasternakovy povídky „*Jeden den Ivana Denisoviče*“, popisující práci v Gulagu

⁴ Vzpomínky N.S.Chruščova (vydané na Západě)

sem nic jiného nehodí. Základ pomníku je nyní vydlážděn a velké kyvadlo tu odměřuje čas; je tu také pěkný výhled na město. Na vydlážděných plochách u bývalé fontány se prohánějí kluci na „prknech“. Sklepní prostory se za socialismu využívaly k uskladnění zeleniny, za časů Václava Havla se zde konala výstava soch a plastik. Jinak se tu občas ukrývají bezdomovci, kteří vědí o tajných vchodech do podzemí.

V Davli-Sloupu, sobota, 23. února 2013

Jan Matys

damurist@centrum.cz

www.technologie-kvalita.cz/honza